CULTURAL AND TERMINOLOGICAL LANDMARKS IN THE CREATION OF THE MCVRO[1] CORPUS

Adrian Chircu

Assist. Prof., PhD "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This paper aims to establish a few reference points for the creation of an electronic corpus aimed at facilitating a proper understanding of the social, cultural and religious factors that contributed to the sociocultural progress of the Romanian nation in the old days. Such a corpus is imperative because numerous texts available in libraries have not been yet discovered by either specialists or readers.

The recovery and electronic storage of a considerable number of old and very old texts will facilitate a better understanding of social and cultural diachrony. Thus, subjects related with contemporary realities could be investigated from different angles in order to elucidate aspects that are currently understood with difficulty.

Keywords: corpus, diachronic approach, society, religion, culture, books, manuscripts, libraries, Romanian language, terminology.

Un rol important pentru bunul mers al învăţământului,
dar şi pentru răspândirea culturii în general, îl avea tiparul." (Pop et alii 2008: 116)

0. În ultimii ani, se constată un interes crescut pentru valorizarea unor documente sau scrieri de însemnătate din varii domenii, precum cel teologic, cel istoric ori cel filologic, prin intermediul cărora specialiştii şi publicul larg pot cunoaşte pe îndelete anumite aspecte care au

[1] Acest studiu a fost posibil datorită implicării în cadrul proiectului PN-II-PT-PCCA-2013-4-2062 (*Identificarea și corelarea conceptelor din manuscrise și cărți vechi românești, cu ajutorul unei aplicații informatice, în vederea dinamizării sociale prin valorificarea producției culturale* - MCVRO, derulat la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, cu susţinerea financiară a programului PCCA 2013; MCVRO = old Romanian books and manuscripts.

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

marcat societatea de odinioară şi care permit urmărirea modului în care a evoluat aceasta, de-a lungul veacurilor.

0.1. Recuperarea documentelor, a cărţilor ori a manuscriselor nu este un fapt nou, căci interesul pentru acest domeniu datează încă din întunecatul Ev Mediu. Învăţăţii din vremurile de demult, înconjuraţi de numeroase scrieri, îşi propuneau, prin consultarea şi prin păstrarea lor, să aibă acces la înţelepciunea lumii sau la cunoaşterea realităţilor trecute şi a celor prezente, la care se adăuga şi nevoia de anticipare a unor evenimente. Printre locurile în care se păstrau astfel de documente, se numărau bibliotecile episcopale, curţile regale ori domneşti şi, apoi, colecţiile publice (muzee sau biblioteci municipale) şi/sau private. [2]

Ladislau Gyémánt şi Ovidiu Mureşan (2012: 862) observă că, în Transilvania, „producţia de carte internă, proliferarea studiilor în străinătate şi dezvoltarea unei reţele de librării promotoare ale comerţului cu cartea determină, în secolul al XVIII-lea, constituirea sau îmbogăţirea colecţiilor instituţiilor de învăţământ şi ecleziastice, ale celor particulare aparţinând unor personalităţi culturale sau familii nobiliare şi, în final, deschiderea unor biblioteci publice.”[3]

0.2. În vremurile de odinioară, în principal, accesul la tot acest tezaur al cunoaşterii era unul preferenţial, destinat celor iniţiaţi, oamenii simpli neputând să acceadă la diverse învăţături, din cauze subiective ori obiective, cum ar fi limitarea orizontului de cunoaştere din varii motive ori lipsa accesului la educaţie pentru păturile de jos, în vechea organizare socială.

1. Proiectul în care ne-am implicat are în vedere recuperarea unui număr important de scrieri vechi şi foarte vechi româneşti, presărate în biliotecile clujene, care merită să fie cunoscute de către specialişti şi de către publicul larg, preocupaţi de diacronia socială, religioasă, culturală sau lingvistică, din dorinţa de a se raporta la fapte din trecut. Astfel, se pot investiga subiecte care pot fi relaţionate cu realităţi contemporane, putându-se clarifica anumite aspecte mai dificil de înţeles în zilele noastre.

1.1. În acest sens, primul pas care trebuie făcut, pe lângă inventarierea apropriată a „tezaurului documentar” de pe rafturile ori din dulapurile bibliotecilor, este de a digitaliza, în

[2] Ioan-Aurel Pop (2008: 117) subliniază că majoritatea cărţilor „erau păstrate […] în biserici. Biblioteci adevărate erau puţine, precum cea de pe lângă biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului, cu rădăcini medievale, cea de la Caransebeş şi cele din cadrul unor mănăstiri. Noi biblioteci, mai bine organizate, se întemeiază în zonele grănicereşti, la Haţeg, Orlat şi Năsăud.”

[3] Acelaşi istoric (Pop 2008: 117) precizează că „cea mai importantă bibliotecă românească ajunge să fie tot la Blaj, unde se afla un fond foarte important de tipărituri şi manuscrise, provenite de la episcopul Ioan Inochentie Micu, de la mănăstirea călugărilor bazilitani şi de la seminarul-greco-catolic. Lucrările mai noi prezente în aceste biblioteci aparţineau literaturii religioase, filologice, economice, filosofice şi mai ales istorice.”

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

măsura posibilităţilor, o parte însemnată a patrimoniului local şi/sau naţional, folosind cele mai performante tehnologii (aparate de scanare care nu distrug proprietăţile iniţiale ale materialelor documentare, în special hârtia, de provenienţă diversă şi de compoziţie particulară), urmând, ulterior, să se găsească soluţii de a filtra informaţia şi de a intra în labirintul informaţional, prin folosirea unor cuvinte-cheie, prin ocerizare (OCR) sau prin relaţionarea informaţiilor disponibile. Digitalizarea informaţiei e importantă în măsura în care va fi stocată şi va fi accesată de cât mai mulţi cititori, destinatari fără îndoială a efortului susţinut de difuzare a bunurilor culturale. În *Carte despre carte*, Tudor Nedelcea (2008: 5) sublinia faptul că „informaţia, indiferent de modalitatea de transmitere a ei, a fost, odată cu apariţia lui homo sapiens, o necesitate vitală, o condiţie sine qua non a însăşi existenţei umane.”

1.2. Avantajele unor astfel de demersuri sunt majore, deoarece ajută la o mai mare eficienţă şi la o gestionare mai judicioasă a informaţiei şi a timpului. Odată ajunse în lumea virtuală, documentele digitalizate vor putea fi accesate din întreaga lume şi se vor putea face conexiuni inter- şi intraculturale. Deschiderea spre ştiinţă presupune implicarea a numeroşi factori, care să fie parteneri ai unui asemenea demers, printre care se numără persoane cu putere decizională din sfera culturii, a cultelor, a învăţământului şi a cercetării. Dintru început, propunerea noastră de a crea un corpus cultural a avut un ecou favorabil.

1.3. Modelul propus nu este singular în peisajul cultural european, însă, la noi, se numără printre cele mai îndrăzneţe, care ar putea fi comparată cu munca depusă pentru crearea platformei Gallica (accesibilă la adresa www.gallica.fr) – Bibliothèque numérique, în Franţa, care este, după cum se ştie, unul dintre cei mai importanţi vectori culturali. Raportarea la cultura franceză nu este întâmplătoare, deoarece aceasta a fost în mare măsură cea care a constituit un model cultural pentru Europa şi, implicit, pentru societatea românească, multe dintre instituţiile publice de la noi aflându-se sub înrâurire franceză.

Promotorii acestei biblioteci virtuale (subordonată Bibliothèque Nationale de France) au reuşit să digitalizeze milioane de documente şi cărţi din diverse arii culturale franceze, dar şi străine. Tezaurul cultural avut în vedere de aceştia este constituit din: cărţi, manuscrise, hărţi, documente, ziare, reviste, imagini, înregistrări sonore şi partituri, însă această eterogenitate nu dăunează întru nimic actului cultural întreprins, acela de a facilita accesul la valorile naţionale.

1.4. Eforturi susţinute de a reda circuitului ştiinţific ori cultural diverse scrieri au mai fost făcute în peisajul cărturăresc românesc, prin scanarea unor vechi texte, a unor lucrări

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

ştiinţifice sau a unor documente, la Biblioteca Naţională a României (Biblioteca Digitală Naţională), la bibliotecile universitare din Cluj-Napoca (http://www.bcucluj.ro/bibl-electronica.php) sau din Bucureşti (http://www.bcub.ro/carti-vechi-rare/valori-bibliofile) şi la Biblioteca Metropolitană a Bucureştilor/ Biblioteca Digitală a Bucureştilor (http://digibuc.ro), unde s-au transpus în format electronic cărţi, studii sau manuscrise, care se găseau în depozite, în aşa-numitele secţii de patrimoniu, dar nu obligatoriu.

1.4.1. Demne de semnalat, în acest sens, sunt şi eforturile unor biblioteci judeţene, precum Biblioteca Judeţeană Astra, din Sibiu (http://www.bjastrasibiu.ro/cmr.htm), care a redat circuitului public cărţi pe care le avea în custodie şi care datează începând cu secolul al XVII-lea La acestea, se adaugă şi alte demersuri, prin care se doreşte facilitarea accesului la diverse texte vechi (https://tiparituriromanesti.wordpress.com).

1.4.2. Pe lângă aceste iniţiative de transfer în lumea virtuală a cărţii, amintim şi specializarea unor edituri în publicarea scrierilor vechi bisericeşti sau laice ori a unor documente, prin iniţierea unor colecţii : Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza din Iaşi”, colecţiile Documenta, http://www.editura.uaic.ro/colectii.php?colectie=documenta; Fontes Traditionis, http://www.editura.uaic.ro/colectii.php?colectie=fontes_traditionis); Editura Predania, colecţia Izvoarele Ortodoxiei (http://www.predania.ro/editura_izvoarele-orthodoxiei); Editura Academiei Române (colecţia Documenta Romaniae Historica), Editura Muzeului Literaturii Române sau Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă.

1.5. De un interes particular pentru proiectul la care suntem părtaşi, va fi Bibliografia românească veche, elaborată de către Ioan Bianu şi Nerva Hodoş, începând cu anul 1903 (au apărut 3 volume, la care se adaugă un tom de Adăugiri şi Îndreptări), care oferă un sprijin real. Aceasta a fost reeditată într-o ediţie anastatică în 2012, la Iaşi, la iniţiativa editurii Tipo Moldova.

1.6. Chiar dacă sunt apărute cu ani, zeci de ani sau sute de ani în urmă, pentru demersul avut în vedere, se pot consulta şi alte lucrări care ne pot ghida paşii în înţelegerea şi dimensiunea fenomenului cultural din vremuri apuse.

1.6.1. Le vom prezenta ţinând cont de anii de apariţie sau de reeditare, cele din urmă fiind mai accesibile, mai uşor de consultat pentru cei care se interesează de cartea veche românească, dar şi mai judicios organizate. Specialiştii vor putea găsi informaţii despre vechile texte, dar şi despre unele documente rare în: Timotei Cipariu, *Crestomaţie sau Analecte literare*, în *Opere*, vol. I, ediţie îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil, introducere de Gavril Istrate, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 277-408; M. Gaster, *Chrestomathie*

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

roumaine/ Crestomaţie Română, texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale şi populare, vol. I-II, Leipzig-Bucureşti, 1981; B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den Bătrâni. Limba română vorbită între 1550-1600*, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă, vol. I-III, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1983; *Bibliografia limbii române literare (1780-1848)*, partea I, în Tudor Vianu (coord.), *Contribuţii la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, vol. III, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1962, p. 191-168 (partea I); Tudor Vianu (coord.), *Bibliografia analitică a limbii române literare (1780-1866)*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1972; Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, *Bibliografia filologică românească*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1974; *Crestomaţie românească. Texte de limbă literară*, de Ştefan Munteanu et alii, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978; *Crestomaţie de literatură română veche*, cuvânt înainte de Prof. dr. doc. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, coordonatori I. C. Chiţimia şi Stela Toma, vol. I-II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1984-1989; *Crestomaţia limbii române vechi*, vol. I (1521-1639), coordonată de Alexandru Mareş, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994. *Literatura română medievală*, antologie alcătuită de un colectiv condus de Dan Horia Mazilu, Bucureşti, Editura Academiei Române & Univers Enciclopedic, 2003.

2. Necesitatea realizării unui corpus cât mai complet şi cât mai complex este imperativă, mai ales că informaţiile strecurate în cele câteva crestomaţii de literatură română veche ori de scrieri teologice, puternic ancorate în religie şi impregnate cu un spirit religios, sunt adesea lacunare şi nu dau întotdeauna seamă de ceea ce a reprezentat cartea ca obiect cultural şi ce implicaţii a avut aceasta în spaţiul românesc.

2.1. Înainte însă de a purcede la lămurirea unor termeni, considerăm că este necesar să menţionăm faptul că primele noastre texte sunt scrieri cu caracter religios, provenind din majoritatea părţilor locuite de români, scrise, iniţial, în slavona bisericească, şi, apoi, în română cu caractere chirilice, ulterior ivindu-se scrieri tot cu caracter religios de orientare calvină, în limba latină, în Transilvania şi în Banat. O bună parte dintre primele noastre scrieri de secol XVI, de secol XVII şi chiar XVIII au avut ca punct de plecare Sfânta Scriptură, din corpul căreia se publică unele cărţi autonome, în care sunt evocate anumite episoade biblice sau ipostaze ale trăirii religioase pe acest pământ, însufleţit de harul divin.

2.2. Amintim, în acest sens, scrierile lui Coresi, cel care a trudit la scoaterea cărţilor bisericeşti de sub teascuri: *Catehismul, Evanghelie cu învăţătură, Psaltirea slavo-română, Tetraevanghel, Liturghier, Lucrul Apostolesc, Tâlcul Evangheliilor* (le amintim doar pe cele scrise în limba română) etc, şi a altor învăţaţi creştini români cu putere dată de Dumnezeu şi

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

cu frică de Dumnezeu, aşijderea: *Parimiar, Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, Palia de la Orăştie, Psaltirea scheiană, Psaltirea voroneţeană, Psaltirea Hurmuzaki, Codicele voroneţean, Manuscrisul de la Ieud, Noul Testament de la Bălgrad (1648), Psaltirea de la Bălgrad (1651), Molităvnic de la Bălgrad (1689), Evanghelie învăţătoare (1642), Psalterium Hungaricum, Viaţa şi petreacerea svinţilor, Dumnezeiasca Liturghie, Psaltirea de-nţăles, Parimiile preste an* etc.

2.3. După cum se ştie, în veacurile întunecate, dar şi după aceea, Biserica a jucat un rol important în apropierea de carte a erudiţilor sau a oamenilor simpli, aceasta fiind „principala instituţie care a atras, a ocrotit şi a transmis cartea. Nu lipsită de importanţă [ar fi] cercetarea modului în care bisericile comunităţilor rurale şi-au constituit acest fond de carte, drumul cărţii de sub pana copiştilor sau teascurile tipografiilor spre altar şi liturghie." (Ofrim 2001: 106)

3. Pentru a structura şi pentru a valoriza, ulterior, cât mai bine informaţia digitalizată, vor trebui clarificaţi anumiţi termeni care să permită o cercetare şi o relaţionare cât mai judicioasă a scrierilor ori a documentelor ce urmează să fie puse la dispoziţia unui public larg, respectându-se, cu siguranţă, legislaţia în vigoare, privitoare la acest domeniu. De asemenea, pentru o mai bună înţelegere a terminologiei vehiculate, considerăm că este necesar să se întocmească un glosar, care să conţină termenii vehiculaţi în cadrul proiectului şi, implicit, în realizarea corpusului delimitat.

3.1. Înainte de toate, termenii-cheie care să ilustreze demersul nostru trebui să fie bine lămuriţi, deoarece vor contribui la înţelegerea adecvată a scopului precizat şi a relaţiilor ce se stabilesc între Sfânta Scriptură şi celelalte arii ori domenii înrudite sau conexe, asigurându-se, în acest mod, o interrelaţionare a conceptelor vehiculate în/din domeniul atât de vast al teologiei.

3.2. În afara domeniului circumscris, rolul limbajelor de specialitate este unul interdisciplinar, deoarece „se utilizează în mai mult decât un singur limbaj ştiinţific" (Bidu-Vrănceanu 2001: 3), însă, adesea, acestea intră şi la nivelul limbii comune, fapt dovedit de înregistrarea lor în dicţionare explicative (DLR, DLRM, DEX_2, DEXI), care se adresează unui public larg, dornic de cunoaştere şi care au ca obiectiv particular clarificarea unor cuvinte susceptibile de a fi întâlnite, în paginile unor publicaţii de informare generală.

3.2.1. În zilele nostre, lexicul specializat îşi pierde caracterul tehnic şi pătrunde tot mai mult în sfera cotidianului, îmbogăţindu-şi semnificaţiile sau calchiind sensuri. În general, ridică probleme de decodare cuvintele abstracte, al căror sens este mai greu de decelat de

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

către utilizatori. De altfel, „interesul […] vorbitorilor instruiţi pentru terminologiile tehnico-ştiinţifice este justificat astăzi printr-o tendinţă de deschidere a codurilor închise în care toate aceste terminologii se constituie. […] Vorbitorul nespecializat trebuie să poată reuşi să înţeleagă sensul (în general şi într-o situaţie dată) sau chiar să-l folosească adecvat într-un mesaj lingvistic adecvat.” (Bidu-Vrănceanu 1993: 47)

3.2.2. Consultarea unor lucrări lexicografice ne poate ajuta să înţelegem care sunt mecanismele care contribuie la îmbogăţirea lexicală şi semantică, deoarece „se consideră că limba română este dinamică şi deschisă schimbărilor, ceea ce implică, printre altele, o mobilitate mare a vocabularului, mai ales în condiţii extralingvistice speciale, cum sunt cele de după 1990.” (Bidu-Vrănceanu 1993: 5)

3.2.3. În ceea ce priveşte lexicul specializat, se constată că, odată cu facilitarea accesului la informaţii, prin intermediul noilor tehnologii, acesta pătrunde tot mai mult în sfera limbajului cotidian, ceea ce face ca, uneori, să nu mai putem vorbi despre o specializare propriu-zisă, ci, mai degrabă, despre o popularizare a acestui tip de vocabular, graniţele fiind laxe şi, prin urmare, greu de delimitat.

„Introducerea unor cuvinte noi, dezvoltarea unor sensuri necunoscute înainte şi, mai ales, «migrarea» terminologiilor tehnico-ştiinţifice spre limba standard determină supunerea vorbitorilor (instruiţi în grade diferite) la «presiuni» lexicale intense şi complexe.” (Bidu-Vrănceanu 1993: 5)

3.2.4. La o analiză atentă însă a definiţiilor de dicţionar, se observă că vocabularul ştiinţelor umane nu cunoaşte nici pe departe dinamica terminologiei noilor tehnologii, care se îmbogăţeşte într-un ritm susţinut. Astfel, se observă că lexicul specializat umanist este ancorat în tradiţie şi că nu se înregistrează mutaţii semnificative

3.2.5. Referitor la termenii-cheie ce vor fi folosiţi pe parcursul proiectului, aceştia sunt, în general, comuni domeniului ştiinţelor umaniste şi ilustrează caracterul lor interdisciplinar pregnant. După trasarea acestor linii directoare ale proiectului întreprins, se vor delimita, în studii punctuale, cât mai bine termenii şi vor fi circumscrise adecvat accepţiunile acestora, pentru o eficientizare a acţiunilor din cadrul proiectului şi pentru o mai bună integrare a cunoştinţelor vizate. Odată selectaţi, termenii vor fi înregistraţi în ordine alfabetică, ce asigură o mai bună gerare a activităţilor şi o consultare mai eficientă, iar nu o prioritizare a conceptelor vehiculate.

4. Suntem convinşi că toate aceste puncte de reper trebuie avute în vedere pentru elaborarea unui corpus de manuscrise şi texte vechi româneşti, căci, doar astfel, se poate face

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

o delimitare adecvată a scrierilor ce urmează a fi integrate în baza de date. Realizarea corpusului va contribui la o mai bună cunoaştere a mediului cărturăresc şi a circulaţiei scrierilor de odinioară, în ambianţa culturală transilvăneană, ce evidenţiază implicarea directă sau indirectă a învăţaţilor vremii la propăşirea naţiunii române.

BIBLIOGRAFIE:

a) *studii şi crestomaţii*:

Bianu, Ioan, Hodoş, Nerva (2012), *Bibliografia românească veche*, ediţie anastatică, tomurile I-IV, Iaşi, Editura Tipo Moldova.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.) (2001), *Lexic ştiinţific interdisciplinar*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Bidu-Vrănceanu, Angela (1993), *Lectura dicţionarelor*, Bucureşti, Editura şi Atelierele Tipografice „Metropol".

Chivu, Gheorghe, Costinescu, Mariana (1974), *Bibliografia filologică românească*, Bucureşti, Editura Editura Academiei Române.

Gyémánt, Ladislau, Mureşan, Ovidiu (2012), *Bibliotecile*, în Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu (coord.), *Istoria românilor*, vol. VI (*Românii între Europa clasică şi Europa Luminilor, 1711-1821*), ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Enciclopedică, p. 862-865.

Nedelcea, Tudor (2008), *Carte despre carte*, Craiova, Editura ALMA.

Ofrim, Alexandru (2001), *Cheia şi psaltirea. Imaginarul cărţii în cultura tradiţională românească*, Piteşti, Editura Paralela 45.

Pop, Ioan-Aurel (2008), *Cultura românească până la Şcoala Ardeleană*, în Ioan-Aurel Pop et *alii*, *Istoria Transilvaniei*, vol. III (de la 1711 până la 1918), Cluj-Napoca, Academia Română & Centrul de Studii Transilvane, p. 113-119.

Vianu, Tudor (coord.) (1972), *Bibliografia analitică a limbii române literare* (1780-1866), Bucureşti, Editura Academiei Române.

b) *dicţionare*:

*** 2009, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a 2-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold. (DEX_2)

*** 2007, *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator ştiinţific Eugenia Dima, Chişinău, Editurile Arc & Gunivas. (DEXI)

*** 2010, *Dicţionarul limbii române*, tomurile I-XIX, Bucureşti, Editura Academiei Române. (DLR)

*** 1958, *Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, Editura Academiei Române. (DLRM)

c) *sitografie*:

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

http://digibuc.ro

https://tiparituriromanesti.wordpress.com

http://www.bcub.ro/carti-vechi-rare/valori-bibliofile

http://www.bcucluj.ro/bibl-electronica.php

http://www.bjastrasibiu.ro/cmr.htm

http://www.editura.uaic.ro/colectii.php?colectie=documenta

http://www.editura.uaic.ro/colectii.php?colectie=fontes_traditionis

http://www.predania.ro/editura_izvoarele-orthodoxiei

www.gallica.fr

BDD-V2013 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)